

Solid, men hastig krasjbok om pandemien

Debra MacKenzie

Covid-19: om pandemien som aldri skulle skjedd og hvordan forhindre den neste

Oslo: Gyldendal, 2020

335 s. Pris NOK 349,-

ISBN 978-82-05-54202-0

Michael 2021; 18: 92–4.

Et år etter at covid-19 kom inn i verden er det allerede utgitt flere bøker som analyserer pandemiens bakgrunn, forløp og lærepenge. Noen av dem er «beretninger om en varslet katastrofe som verden ikke hadde forberedt seg på og som dermed ble for dårlig håndtert». En slik bok er signert Debra MacKenzie, som er vitenskapsjournalist tilknyttet tidsskriftet *New Scientist*.

Ifølge forfatteren er det en krasjbok, som betyr at den ble skrevet i et halsbrekkende tempo på et tidspunkt der det var stort behov for pålitelig, samlet og samlende kunnskap om pandemien. Boka utkom i USA i juli 2020. Espen Nakstad skriver i det norske forordet at både leg og lærd kan ha nytte av den.

MacKenzie har bakgrunn som forsker. Hennes påfølgende 36 år lange karriere som vitenskapsjournalist har vesentlig vært viet til mikrober, epidemier og pandemier. Hun vet hvordan epidemier starter, brer seg og ender, vet hvilke forskere som er eksperter på hvilke tema, hvordan formelle og uformelle varslingsystemer fungerer og ikke fungerer, og hun kjenner de juridiske og politiske rammebetingelsene og mulighetene for internasjonale organisasjoner og allianser. Hun har betraktet alle de pandemiske varsellampene som gjennom karrieren har blinket og som verdenssamfunnet har ignorert. På bakgrunn av alt dette har hun gjennomtenkte forslag til hva vi kan og må lære, og gjøre, for å unngå en ny pandemi.

MacKenzie beskriver opprinnelsen til covid-19-pandemien i Kina, deretter følger hun pandemiens videre utbredelse og viser hvor uforberedt verdenssamfunnet var. Underveis plasserer hun pandemien i historisk og økologisk kontekst, og sammenlikner med andre epidemier og pandemier i nyere tid. Hun diskuterer global og lokal beredskap, varslingsystemer og forsyningskjeder, med referanse til kompleksitetsteori. Her er en interessant konklusjon: «Det må bygges løsere forbindelser, vi må ha mindre effektivitet, mer ledig kapasitet og robusthet i de globale forsyningskjedene, økonomiene og styringsstrukturene». Slik er de færreste av oss vant til å tenke. Men MacKenzie begrunner det godt, med konkrete og tankevekkende eksempler.

Utover i boka blir teksten stadig mer eksplisitt på hva som må fungere bedre dersom vi vil forebygge liknende eller verre pandemier. Oppskriften starter med en dypere forståelse av samspillet mellom mennesker og ville dyr og også av organiseringen av samfunnet. Forfatteren argumenterer sterkt for et samspill mellom statlige og kommersielle aktører og advarer mot at markedskreftene i framtida skal styre, eller ignorere, utviklingen av nødvendige vaksineplattformer og antimikrobielle midler. Hun begrunner hvorfor og hvordan WHO kan styrkes, i stedet for å latterliggjøres eller undermineres. Hun håper på internasjonale traktater som forplikter til felles innsats mot epidemiske smitteutbrudd, på linje med traktater mot kjernevåpen.

Det skinner igjennom at det pandemiske krasj-manuskriptet ikke er skrevet av en erfaren bokskribent. Kunnskapen kommer litt hulter til bulter og argumentene får tidvis et repetitivt preg. Overskriftene sier ikke nok om hva man som leser har i vente. Iblant identifiserte jeg meg med folkeeventyret: «Vil du være med, så heng på!» Og ettersom jeg hadde fått i oppdrag å anmelde boka, måtte jeg jo det. Og som i eventyret, endte det godt. Blandingen av velkjent bakgrunnsstoff og dypere detaljer fungerte, og jeg lot meg overbevise av forfatterens refleksjoner og forslag til handling. Jeg har innsett alvoret og forstått at det er mye vi kan lykkes med, om vi bare vil.

Noe må sies om språket i den norske utgaven. Setningsbygningen virker iblant fremmed. Ordet «bakterie» dukker opp et par ganger der det åpenbart må ha stått «mikrobe» i originalen. For eksempel: «Lungebetennelse er ingen sykdom som forårsakes av en spesiell bakterie, som meslinger eller influensa». Jeg måtte i starten aktivt ignorere tilløpene til språklig irritasjon og konsentrere meg om budskapet. Og idet forfatteren etter hvert hadde vunnet min faglige respekt, tillot jeg meg å humre litt når språket ble snodig. For eksempel «(...) en dampende betennelse synes å bidra til flaggermusas lange livsløp», en anmodning om å «legge en global tunge på vektskåla» eller «(...) et patogen som har latt sitt DNA bli liggende og slenge».

Anbefaler jeg boka? Basert på den noe uferdige bearbeidelsen og den tidvis noe besynderlige oversettelsen er det fristende å si «Ja, men vent til neste utgave». Men da er pandemien forhåpentligvis over. Og det er *nå* det gjelder. Vår innsikt må utvikles og videreføres i handling mens interessen og innsatsviljen er til stede. Hvis du opplever å ha levd i en kryssild av informasjon, meninger og en og annen konspirasjonsteori under pandemien, er denne boka en bra investering.

Linn Okkenhaug Getz
linn.getz@ntnu.no
Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie
NTNU